

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างปรากฏผลดังนี้

5.1.1 ระดับของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่

5.1.1.1 ผู้นำชุมชน

การมีส่วนร่วมในด้านการศึกษาปัญหาอยู่ในระดับมาก เพราะสามารถเข้าถึงรายละเอียดและรับทราบข้อมูลการจัดทำโครงการต่างๆ ได้มากกว่าประชาชนทั่วไป และยังได้รับข้อมูลในรูปแบบเอกสารที่ทางเทศบาลจัดทำเป็นสรุปโครงการแล้วส่งให้ผู้นำชุมชนในแต่ละแห่ง รวมถึงการแจ้งให้ทราบในการประชุมประจำเดือน

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งจะมีโอกาสมีส่วนร่วมก็ต่อเมื่อมีการขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมหาราช ซึ่งก็จะมีส่วนร่วมในเรื่องการขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาด หรือการปลูกต้นไม้ ในการจัดงาน เพราะโดยปกติแล้วการพัฒนาในส่วนนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลดำเนินการอยู่แล้ว

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า นอกเหนือจากการคมนาคมที่สะดวกขึ้นและภูมิทัศน์ที่สวยงามเฉพาะช่วงมีงานเทศกาลต่างๆ ยังไม่เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับชัดเจน เพราะคุณภาพชีวิตยังเหมือนเดิม รายได้ไม่เพิ่มขึ้น และค่าครองชีพยังคงสูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนครึ่งหนึ่งไม่ได้ติดตามการดำเนินงาน โดยให้เหตุผลว่า ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเพราะทุกกิจกรรมการพัฒนาถูกดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและมีผู้คอยติดตามตรวจสอบซึ่งได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐอยู่แล้ว ซึ่งหมายถึงผู้นำชุมชนอีกครึ่งหนึ่งนั่นเอง

5.1.1.2 ประชาชนทั่วไป

ในด้านการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้ให้เหตุผลต่างๆ กัน เช่น ไม่มีเวลาดีงต้องประกอบสัมมาอาชีพ ส่วนการรับทราบข้อมูลการพัฒนา รับทราบได้น้อยมาก สามารถรับทราบได้จากการประชาสัมพันธ์ เช่น เสียงตามสายโดยประชาชน

ชุมชน ส่วนประเด็นการได้ให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ให้ข้อมูลเพราะเจ้าหน้าที่จะขอข้อมูลจากผู้นำชุมชนโดยตรง

ในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด จะมีส่วนร่วมก็ต่อเมื่อมีการขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมหาราช ซึ่งก็จะมีส่วนร่วมในเรื่องการขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาด หรือการปลูกต้นไม้ ในการจัดงาน เพราะโดยปกติแล้วการพัฒนาในส่วนนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลดำเนินการอยู่แล้ว

ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลว่า นอกเหนือจากการคมนาคมที่สะดวกขึ้นและภูมิทัศน์ที่สวยงามเฉพาะช่วงมีงานเทศกาลต่างๆ ประชาชนยังไม่เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับชัดเจน เพราะคุณภาพชีวิตยังเหมือนเดิม รายได้ไม่เพิ่มขึ้น และค่าครองชีพยังคงสูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ

ในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ให้เหตุผลว่า ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมเพราะทางภาครัฐไม่ได้เปิดโอกาสให้มีการติดตาม หรือใช้การประเมินแบบไม่เป็นทางการ เช่น สอบถามความพึงพอใจของประชาชนในบางกิจกรรมของการพัฒนา เพราะจะมีคณะกรรมการตรวจประเมินที่ถูกแต่งตั้งโดยเทศบาลเป็นผู้ติดตามประเมินผลโครงการอยู่แล้ว และให้เหตุผลว่าเป็นเพียงประชาชนไม่กี่คนตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเกรงกลัวอิทธิพลมืด

5.1.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่

5.1.2.1 ผู้นำชุมชน

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 61 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่เกษียณอายุการทำงานแล้วแต่ยังมีความต้องการช่วยเหลือพัฒนาสังคมและพื้นที่ที่ตนเองอยู่อาศัย ดังนั้นจึงพบว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ

2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่าผู้นำชุมชนมีการศึกษาในระดับที่สูงคือตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่เกษียณอายุการทำงาน อาสาเข้ามาเป็นประธานชุมชน โดยไม่มีค่าตอบแทนชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงกลุ่มนี้มีจิตสาธารณะที่ดีต่อสังคม

3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลพบว่า ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ทั้ง 14 ชุมชน สามารถรับรู้ข้อมูลการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ได้ทุกชุมชนจากแหล่งต่างๆ เช่น การอ่านเอกสารรายงาน สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมประชุมในแต่ละเดือนด้วย

5.1.2.1 ประชาชนทั่วไป

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ จากการศึกษาพบว่าอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อายุ 61 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงอายุในวัยผู้สูงอายุ ที่มักจะมีบทบาททางสังคมและการมีส่วนร่วมทางสังคมน้อย กลุ่มวัยนี้มักจะมีอยู่กับบ้านเลี้ยงลูกหลาน หากมีการรวมกลุ่มก็มักจะเป็นในลักษณะการรวมกลุ่มทางศาสนา เช่น การทำบุญ เข้าวัดฟังธรรม เป็นส่วนใหญ่

2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม จากการศึกษาพบว่า การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และมีบทบาททางสังคมเฉพาะบุคคล กล่าวคือ อาชีพส่วนใหญ่เป็นการค้าขายเนื่องชุมชนเป็นแหล่งพื้นที่การท่องเที่ยวจึงไม่มีการรวมกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเป็นผู้นำกลุ่ม มักจะพบส่วนน้อย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงโครงการพัฒนาต่างๆของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับแผนงาน โครงการ ในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่จากทางผู้นำชุมชน ผ่านทางตัวผู้นำชุมชนเองและจากทางเสียงตามสายของชุมชน ซึ่งการรับข้อมูลอาจเกิดการตกหล่น การรับข้อมูลไม่ครบถ้วนเกิดขึ้นได้

5.1.3 ข้อเสนอแนะของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองถึงแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่าประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ได้รับทราบข้อมูลที่เป็นผลจากการให้ข้อมูลของทางหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่ ว่าหากมีการทำประชาคมของเทศบาลนครเชียงใหม่ ควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบทั่วถึง โดยไม่ได้อาศัยช่องทางการสื่อสารผ่านทางผู้นำชุมชนหรือเสียงตามสายเพียงเท่านั้น และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์ เพื่อให้ประชาชนได้เตรียมตัวและมีความพร้อมในการเข้าร่วมประชาคม ในเรื่องเวลาและสถานที่ ควรดำเนินการโดยยึดประชาชนสะดวกเป็นศูนย์กลางเนื่องจากเป็นกลุ่มคนจำนวนมากในการแสดงความคิดเห็น

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากข้อสรุปในส่วนของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นอยู่ในทิศทางที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในประเด็นต่างๆ มากกว่าในส่วนของประชาชนที่ได้แสดงความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อยที่สุดเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นผลจากปัจจัยด้านบทบาททางสังคมของผู้นำชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการในการดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องของปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Koufman, 1949) นอกจากนี้ ประยูร ศรีประสารณ์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม และปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล จากการศึกษาทำให้ทราบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือการมีบทบาททางสังคมส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วม กล่าวคือผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการในการดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ทำให้สามารถเข้าถึงโครงการ รับรู้ข้อมูล มีส่วนร่วม ประชุมเสนอปัญหาความต้องการ เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ รวมถึงได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ซึ่งแตกต่างจากประชาชนทั่วไปที่รับรู้ข่าวสารต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ ผ่านทางผู้นำชุมชนไม่ว่าจะเป็นจากเสียงตามสายที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดหรือการได้รับข้อมูลโดยตรงจากผู้นำชุมชนเท่านั้น จึงควรจะมีการทำประชาคมในชุมชนเพื่อลดปัญหาการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ของประชาชนในโอกาสต่อไป ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ที่เกิดจากแนวคิดความต้องการของคนในชุมชนส่วนใหญ่ จะก่อให้เกิดเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการพัฒนา (อภิชาติ คำดี, 2552) ที่กล่าวไว้ว่าการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะเน้นไปที่ประชาชนเป็นหลัก โดยทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เน้นให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเชื่อว่าจะได้นำมาประกอบในการพิจารณาเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาแล้วจะทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ความเท่าเทียมกันของประชาชนที่จะได้รับโอกาสในการพัฒนานโยบายสาธารณะรวมถึงการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็น

วิธีการบริหารการพัฒนาแบบใหม่หรือเรียกว่าเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ (อภิญา กังสนารักษ์, 2544) ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการ และร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้ ดังนั้น การทำประชาคมเพื่อค้นหาปัญหา แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน รวมถึงการร่วมเสนอแผนงาน/โครงการในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนา เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการก็จัดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง แนวทางการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องเน้นหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดีงาม เข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ (อภิชาติ คำดี, 2552)

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงแก้ไขและควรให้การสนับสนุน ในการที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

1) การจัดทำประชาคมในการจัดทำแผนการพัฒนาร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้ได้รับทราบปัญหาและความต้องการในการจะพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่ควรปฏิบัติอย่างจริงจัง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบล่วงหน้าอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนการประชาคมและควรจัดหาสถานที่ ที่เหมาะสม สะดวกต่อประชาชนกลุ่มใหญ่ที่จะสามารถเดินทางเข้าร่วมการประชาคมได้

2) การให้ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการ ควรจัดทำในหลายๆ รูปแบบเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกิจกรรมของโครงการพัฒนาได้หลายช่องทางและมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สี่เหลี่ยมคูเมืองเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

3) เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องข้อเท็จจริงในการให้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย ที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละชุมชน หากชุมชนใดสนับสนุนกลุ่มทางการเมืองของนายกเทศมนตรี ก็จะให้ข้อคิดเห็นในทิศทางบวก แต่ถ้าหากเป็นชุมชนที่ไม่ได้สนับสนุนทางการเมืองของนายกเทศมนตรี การแสดงข้อคิดเห็นหรือการให้ข้อมูลก็จะเป็นไปในทิศทางลบหรือให้ข้อมูลน้อย ทำให้เกิดอคติในการให้ข้อมูล ซึ่งก็มีผลในการนำมาประมวลผลและแปลผลข้อมูลได้ จึงควรให้มีการชี้แจงนโยบายให้เป็นที่เข้าใจของหน่วยงาน ไม่มุ่งนำเสนอในทิศทางของการให้คำมั่นสัญญาจากทางการเมือง

4) ควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักว่า ชุมชนเป็นของทุกคนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา มิได้เป็นบทบาทของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น